

Osmanlı Devleti'nde medrese mezunu, kalem ehli ve bilgi sahibi kişiler ilmiyye zümresinin birer mensubu olabilirlerdi. Askerî statüye sahip olarak reayadan (halk) ayrılırlar, vergiden muaf olurlar ve istedikleri takdirde tedris, iftâ ve kazâ olarak üç ana kolda oluşturulan ilmiyye bürokrasisinde görev alabilirlerdi. Zümrenin istihdamı, padişahın verdiği yetkilerle şeyhülislâm ve kadıaskerler tarafından payitaht merkezinden yürütülürdü. Kurulan ilmiyye örgütü, bürokratik anlamda İslâm tarihinin gördüğü en büyük ve gelişmiş teşkilâtı.

Bu çalışma özünde, Osmanlılar tarafından kurulup üç kıtaya yayılan bürokratik sistemin ilmiyye ayağını anlama çabasını gütmektedir. Araştırma dönemi olarak da ilmiyye bürokrasisinin klasik özelliklerinin tespitini yapmak amacıyla XVI. yüzyıl belirlenmiştir.

Araştırmada birincil olarak kadıasker ruznamçe defterleri veri kaynağı olarak kullanılmıştır. Bu defterler, kadıaskerlerin ulemâya ilişkin kariyer bilgilerini içeren zengin veri kaynağı durumundadır. Kadı, müderris ve müftülerin atamaları ile Osmanlı devrinde bu görevlere gelebilmenin ilk aşaması olan mülâzemet kabul kayıtlarını içerirler.

XVI. yüzyıldan günümüze ulaşabilen defterler bütüncül olarak sorgulanarak ilmiyye zümresinin istihdam edildiği örgüt ile zümre mensuplarının mesleki yaşamları, bu araştırmada Rumeli örneklerinde irdelenmeye çalışılmıştır.

YASEMİN BEYAZIT

OSMANLI İLMİYYE
MESLEĞİNDE İSTİHDAM
(XVI. YÜZYIL)

TÜRK TARİH KURUMU